

Õiguskantsler

Teie nr

Meie 02.10.2019 nr 6-1/191367/1904825

Vanemahüvitise suuruse arvutamine

Lugupeetud avaldaja

Palusite kontrollida, kas [perehüvitiste seadusega](#) (PHS) kehtestatud vanemahüvitise arvutamise kord vastab vanemahüvitise eesmärgile – tagada vanemale asendussissetulek. Selgitasite, et vahetasite töökohta just vanemahüvitise suuruse arvutamise aluseks oleval perioodil. Teie eelmisel töökohal maksti töötasu välja kuu lõpus, kuid uuel töökohal kuu alguses. See võib kaasa tuua olukorra, et vanemahüvitise suuruse arvutamisel jääb ühe kuu töötasu arvestusest välja.

Põhiseaduse järgi ei ole vanemahüvitise maksmine riigi kohustus, vaid vabatahtlikult kehtestatud soodustus. See tähendab, et Riigikogul on vanemahüvitise maksmise tingimuste määramisel avar otsustusõigus. Riigikogul on õigus soodustuste kehtestamisel arvestada ka seda, kui suur on ühe või teise tingimuse täitmise kontrollimisega kaasnev halduskoormus (vt Riigikohtu otsus nr [6-4-1-23-11](#), p-d 63, 67–68).

Hüvitise suuruse arvutamisel võetakse aluseks laekunud sotsiaalmaks, mille kohta kannab andmed sotsiaalkaitse infosüsteemi Maksu- ja Tolliamet. See tähendab, et aluseks on kassapõhine arvestus, mis lähtub tulu laekumise hetkest. Nii ei pea Sotsiaalkindlustusamet ise lisaandmeid koguma ega kontrollima. Riigikohus on mitmes oma lahendis leidnud, et kassapõhise arvestuse korral on riigil võimalik hüvitise suurus kindlaks määrata hõlpsamini kui tekkepõhise arvestuse korral (vt Riigikohtu otsus nr [3-4-1-23-11](#), p 64), kui arvesse võetaks tulu teenimise aega. Kassapõhine arvestus ja sellega kaasnev süsteemi haldamise lihtsus ning hüvitise suuruse arvutamise väiksemad halduskulud on eesmärgid, millega võib teatud määrani õigustada süsteemist tulenevat ebavõrdsust vanemahüvitise maksmisel (Riigikohtu otsus nr [3-3-186-15](#), p 56). Seetõttu ei saa Riigikogule põhiseadusele tuginedes ette heita, et vanemahüvitise suuruse arvutamisel ei ole oluliseks peetud tulu väljateenimise aega.

Viitasite oma kirjas [perehüvitiste seaduse seletuskirjas](#) § 37 kohta antud selgitusele: „Keskmine tulu leitakse sotsiaalmaksu andmete alusel. Seega ei lähtuta hüvitise arvutamisel pelgalt tööandja poolt deklareeritud sotsiaalmaksust, vaid oluline on teine tulu, mille puudumist vanemahüvitis kompenseerib (vt ka selgitust § 46 lõike 1 juures). Reeglina lähtub Sotsiaalkindlustusamet deklareeritud sotsiaalmaksu andmetest, aga välistatud ei ole juhud, kui andmed ei ole reaalsed. Seega on Sotsiaalkindlustusametil õigus võtta aluseks isiku tegelik tulu, kui ilmneb, et deklareeritud sotsiaalmaks ei vasta tegelikule tulule.“ Selle selgituse puhul on oluline tähele panna, et PHS § 46 lõige 1 reguleerib neid juhtumeid, kui hüvitise saajale makstud tulu on

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

väiksem kui hüvitise arvutamise aluseks olnud tulu või tulu pealt makstud sotsiaalmaks ja vanemahüvitis tuleb tagasi nõuda. Sellisel juhul kontrollib Sotsiaalkindlustusamet isikustatud sotsiaalmaksu andmeid vanemahüvitise maksmise kalendrikuude kohta hüvitise maksmise perioodil ning pärast nelja kalendrikuu möödumist hüvitise saamise õiguse lõppemisest. Kui selgub, et vanemahüvitise arvutamise aluseks olevad isikustatud sotsiaalmaksu andmed on muutunud, arvutatakse hüvitis uuesti.

Loodan, et need selgitused aitavad Teil olukorda mõista.

Õiguskantsleri hinnang ei saa muuta Teile määratava vanemahüvitise suurust. Kui selgub, et mõni seadusesäte on vastuolus põhiseadusega, ei saa õiguskantsler seda kehtetuks tunnistada, vaid tal tuleb pöörduda Riigikogu poole ja teha ettepanek viia säte põhiseadusega kooskõlla. Kui Riigikogu õiguskantsleri ettepanekut ei järgi, saab õiguskantsler teha Riigikohtule ettepaneku algatada põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus. Riigikohus saab võtta lõpliku seisukoha sätte põhiseaduspärasuse suhtes ja tunnistada põhiseadusvastane regulatsioon kehtetuks.

Teil on õigus vanemahüvitise määramise otsus vaidlustada. Kohtumenetluse käigus võite esitada ka küsimuse, kas vanemahüvitise suuruse arvutamise aluseks olevad sätted on põhiseaduspärased.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise